

نقدینگی؛ محور حیات صنعت دارو

نقدینگی ستون اصلی پایداری صنعت دارو است؛ بدون تسویه به موقع مطالبات و ثبات مالی، تولید و توزیع دارو مختل و سلامت جامعه تهدید می شود



ایران در میانه یکی از پرمصرف ترین دوره های دارویی خود ایستاده است؛ وضعیتی که نه تنها الگوی درمانی کشور را دگرگون کرده بلکه نماگر تازه ای از ابعاد اقتصادی و اجتماعی صنعت دارو پیش چشم می گذارد. آمارهای رسمی نشان می دهد تنها در شش ماهه نخست سال جاری، ۲۸ میلیارد عدد دارو به ارزشی معادل ۱۵۶ هزار میلیارد تومان در سراسر کشور تأمین و توزیع شده است؛ حجمی کم سابقه که تهران با جذب نزدیک به ۱۷ درصد آن، در صدر مصرف کنندگان قرار گرفته و پس از آن استان های خراسان رضوی، اصفهان، فارس، مازندران، خوزستان و آذربایجان شرقی در رده های بعدی ایستاده اند. چنین دامنه مصرفی، بازار دارو در ایران را به بازاری پرتقاضا، فعال و جذاب بدل کرده؛ بازاری که طی سال های اخیر با تکیه بر توسعه صنایع داخلی از مرحله وابستگی فاصله گرفته و ظرفیت تولیدی آن به شکلی محسوس تقویت شده است. اکنون ۲۹۹ شرکت تأمین کننده و ۹۰ شرکت پخش در زنجیره تولید و توزیع حضور دارند و افزون بر ۸۱ درصد ارزش ریالی نیاز دارویی کشور را تأمین می کنند. حتی اگر شاخص ارزش کنار گذاشته شود، سهم تولید داخل به مرز ۹۸ درصد از لحاظ عددی رسیده و واردات تنها در حاشیه ای محدود قرار دارد. این ارقام نشان می دهد که صنعت داروسازی ایران در دهه اخیر به جایگاهی استراتژیک رسیده و بار اصلی تأمین نیازهای درمانی جامعه را بر دوش می کشد؛ موقعیتی که از یک سو اقتدار تولیدی کشور را برجسته می کند و از سوی دیگر، حساسیت و شکنندگی این بازار را نسبت به هر اختلالی در تأمین مالی، سیاست گذاری یا زنجیره توزیع دوچندان می سازد.

بحران نقدینگی در زنجیره دارویی کشور

صنعت داروی کشور در یکی از حساس ترین بزنگاه های تاریخ خود ایستاده؛ بزنگاهیی که در آن اتکالی کامل نظام سلامت به توان تولید کنندگان داخلی، در برابر موجی از مشکلات ساختاری و مالی قرار گرفته است. طی سال های اخیر، تولید کنندگان داخلی با اتکا به ظرفیت های صنعتی و سرمایه گذاری مستمر، بار اصلی تأمین داروی کشور را بر دوش کشیده اند و به نقطه ای رسیده اند که بیش از ۹۸ درصد نیاز عددی بازار را تأمین می کنند. با این حال، این جایگاه استراتژیک، بیش از هر زمان دیگری در معرض تهدید قرار گرفته و تأخیرهای مکرر در پرداخت مطالبات از سوی دستگاه های دولتی، زنجیره تأمین را به مرحله ای از شکنندگی رسانده است که استمرار آن می تواند پیامدهایی جدی برای امنیت دارویی کشور به همراه داشته باشد.

در همین چارچوب، دو هلدینگ بزرگ دارویی کشور –تیبیکو به عنوان بازوی دارویی شستا و گروه دارویی برکت– در اقدامی کم سابقه، طی نامه ای مشترک به وزیر

بهداشت، خواستار تسویه فوری مطالبات سررسید شده شدند. در این نامه که خطاب به دکتر ظفر قندی ارسال شده، به صراحت اعلام شده که مجموع مطالبات دارویی شرکت های وابسته به این دو هلدینگ از دانشگاه های علوم پزشکی، از مرز ۱۸ همت گذشته و عمق این مطالبات به بیش از یک سال تأخیر رسیده است. این رقم، به تنهایی بیش از ۷۰ درصد از کل بدهی دارویی دانشگاه ها را تشکیل می دهد و چهار شرکت پخش اصلی –داروپخش، البرز، هجرت و اکسیر– را در معرض مخاطرات جدی قرار داده؛ مخاطراتی که از کمبود نقدینگی برای تأمین مواد اولیه تا چالش های پرسنلی، اختلال در لجستیک و تهدید ظرفیت پخش مویرگی را در بر می گیرد.

در بخشی دیگر از این نامه تأکید شده که با وجود تخصیص اخیر بودجه به دانشگاه های علوم پزشکی و تأکید بر آن که دست کم ۳۵ درصد از این اعتبارات باید به حوزه دارو و تجهیزات اختصاص یابد، تاکنون برنامه پرداخت مؤثری از سوی اغلب دانشگاه ها مشاهده نشده است. نویسندگان نامه با یادآوری نقش آفرینی شرکت های دارویی در مقاطع حساس کشور –از دوران فاع مقدس تا بحران کرونا– از وزیر بهداشت خواسته اند برای جلوگیری از بروز کمبود های دارویی و حفظ انسجام زنجیره تأمین، دستور تسویه فوری مطالبات را صادر کند.

در پایان نیز تصریح شده که منابع دریافتی، پس از پوشش بخشی از هزینه های معوق، صرف باز پرداخت بدهی به تأمین کنندگان و تقویت چرخه نقدینگی شرکت ها خواهد شد؛ اقدامی که شرط لازم برای حفظ تولید پایدار و جلوگیری از اختلال در عرضه دارو در ماه های آینده است.

پرداخت بدهی های تأمین اجتماعی

در سایه چالش های مزمن بدهی های دولتی، سازمان تأمین اجتماعی، بزرگ ترین نهاد بیمه ای کشور نیز از بحران معوقات رهایی نیافته است. مدیریت مطالبات معوق دولت همواره یکی از پیچیده ترین و حساس ترین مسائل این سازمان بوده و اکنون تأثیر مستقیم آن بر روند پرداختی به داروخانه ها و مراکز درمانی به وضوح نمایان است. این وضعیت به اندازه ای جدی است که وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی، احمد میدری، در اواخر آبان ماه در حاشیه جلسه هیأت دولت، به سؤالات رسانه ها درباره تأخیر در پرداخت بدهی های سازمان پاسخ داد و اعلام کرد که «اوراق سازمان تأمین اجتماعی که با تصویب سران سه قوه در بورس عرضه خواهد شد، توسط بانک ها خریداری شده و پس از آن بدهی به داروخانه ها پرداخت خواهد شد».

این وعده ها به تدریج رنگ واقعیت به خود گرفته است؛ سازمان تأمین اجتماعی روز ۱۵ آذر اعلام کرد که حدود ۷ هزار میلیارد تومان از مطالبات مراکز درمانی تسویه شده

و روند پرداخت به صورت مستمر ادامه دارد. همچنین طبق گزارش رسمی این سازمان، در روز سه شنبه ۴ آذر، نزدیک به ۸ هزار میلیارد تومان دیگر از مطالبات مراکز درمانی طرف قرارداد تسویه شد.

با استمرار روند نقد شدن اوراق و وصول مطالبات دولت، بخش های دیگر طلب های مراکز درمانی نیز در سطح کشور به تدریج پرداخت می شوند؛ اقدامی که نه تنها ثبات نسبی در شبکه تأمین دارو و خدمات درمانی ایجاد می کند، بلکه به بازگشت منابع مالی به چرخه نقدینگی و بهبود عملکرد کلی نظام سلامت نیز می انجامد. این اقدامات نشان می دهد حل مشکل معوقات سازمان تأمین اجتماعی، راهبردی کلیدی در جلوگیری از اختلال در زنجیره تأمین دارو و تداوم خدمات درمانی به مردم است و نیازمند پیگیری مستمر و هماهنگی میان نهادهای دولتی و مالی است.

دومینوی بدهی در صنعت دارو

پرداخت های معوق دولت در حوزه سلامت، دومینوی بدهی را در صنعت دارویی کشور به پدیده ای مزمن و پیچیده تبدیل کرده است. فرهاد حبیبی، معاون اجرایی رئیس سازمان غذا و دارو، مهر ماه امسال اعلام کرد که بدهی بخش درمان به شرکت های دارویی و تجهیزاتی از ۴۰ هزار میلیارد تومان در اسفندماه سال گذشته به ۵۳ هزار میلیارد تومان افزایش یافته است. از این رقم، ۲۸ هزار میلیارد تومان مربوط به بدهی های دارویی و ۲۵ هزار میلیارد تومان سهم تجهیزات پزشکی است، که نشان دهنده ابعاد گسترده مشکل در تأمین مالی و زنجیره تأمین این بخش حیاتی است.

در واکنش به این وضعیت، تصویب مصوبه ای برای پرداخت ۷۰ هزار میلیارد تومان از سوی سازمان تأمین اجتماعی به وزارت بهداشت، خبر امیدبخشی برای فعالان صنعت دارویی محسوب می شود. طبق اعلام حبیبی، از این مبلغ، ۱۰ هزار میلیارد تومان به طور مشخص برای تسویه بدهی دانشگاه ها به شرکت های تجهیزات پزشکی اختصاص خواهد یافت؛ اقدامی که می تواند بخشی از فشار مالی شرکت ها را کاهش دهد و جریان خدمات درمانی را بهبود بخشد.

ظفر قندی، وزیر بهداشت نیز پیش تر تأکید کرده بود بدهی های دارویی عمدتاً از محل مصوبه سران سه قوه پرداخت خواهد شد و با تصویب نهایی پس از بازگشت رئیس جمهور از نیویورک، بخش عمده ای از بدهی شرکت های دارویی مرتبط با سازمان تأمین اجتماعی جبران خواهد شد. این اقدامات حکایت از تلاش دولت برای جلوگیری از فروپاشی زنجیره تأمین دارو و تجهیزات دارد، اما همچنان نشان می دهد که ثبات مالی در صنعت دارو نیازمند پیگیری مستمر و هماهنگی میان نهادهای دولتی، بیمه ای و تولید کنندگان است تا سلامت عمومی

کشور در معرض مخاطره قرار نگیرد.

کمبود؛ نتیجه تأخیر در پرداخت

تأخیر در پرداخت مطالبات فعالان صنعت دارو، بحران کمبود اقلام دارویی در بازار را شدت بخشیده و زنجیره تأمین دارو در کشور را با چالشی جدی مواجه کرده است. دبیر انجمن داروسازان تهران در گفت و گو با رسانه ها تصریح کرده که کاهش نقدینگی تولید کنندگان و پخش کنندگان دارو، ناشی از عدم وصول به موقع مطالبات است و پیامد مستقیم آن کمبود دارو و محدود شدن دسترسی بیماران به اقلام حیاتی است. کشاورز، دبیر انجمن داروسازان، طی ماه های گذشته بارها تأکید کرده که سازمان تأمین اجتماعی به داروخانه های تهران معوقات قابل توجهی دارد و حدود شش ماه از مطالبات این مراکز پرداخت نشده است. این تأخیر نه تنها باعث اختلال در نقدینگی داروخانه ها شده، بلکه کل زنجیره تأمین دارو را به طور ناخواسته تحت فشار قرار داده است. بررسی ها نشان می دهد نزدیک به ۶۰۰۰ میلیارد تومان چک برگشتی داروخانه ها در صنعت پخش دارو وجود دارد و هرگونه اختلال در نقدینگی این حوزه، به صورت زنجیره ای مشکلاتی جدی برای کل سیستم تأمین دارو ایجاد خواهد کرد.

کشاورز همچنین خاطر نشان کرد که عدم پرداخت به موقع مطالبات، بیماران را از دسترسی به داروهای ضروری محروم می سازد. طبق قانون، هر حق بیمه ای که مردم به سازمان تأمین اجتماعی می پردازند، پخش مشخصی باید صرف درمان بیمه شدگان شود، اما بدهی انباشته دولت باعث شده این منابع در بخش های دیگر مصرف شود. با وجود عرضه و پرداخت حدود ۷۰ همت مطالبات تأمین اجتماعی از دولت به صورت اوراق، تنها سهم فروردین و اردیبهشت از طلب داروخانه ها تسویه شده و ادامه روند پرداخت با سرعت بیشتر، حیاتی است تا کمبود دارو، به ویژه آنتی بیوتیک ها، در فصل جاری رخ ندهد.

سید ابراهیم هاشمی، رئیس هیأت مدیره انجمن صنعت پخش دارو، نیز هشدار داده که اگر در پرداخت های جدید سهم دارو به درستی لحاظ نشود، کمبود شدید دارویی در آینده قریب الوقوع خواهد بود. او تأکید کرده که جلوگیری از بحران های جدی تر در صنعت دارو نیازمند همتی جمعی است و پزشکان باید تجویز منطقی و مصرف صحیح دارو را رعایت کنند و مردم نیز از خرید و انبارسازی بی رویه دارو پرهیز نمایند. استمرار تأمین پایدار نیازهای دارویی و تجهیزات پزشکی کشور تنها با همکاری بین بخشی و هماهنگی بانک مرکزی، سازمان برنامه و بودجه و سایر نهادهای مرتبط امکان پذیر است و سلامت عمومی کشور به این تلاش جمعی گره خورده است.

کارگری



یادداشت

O P I N I O N



علی سوری

مدیر فناوری اطلاعات منطقه آزاد کیش

فشار قانون واحد بر مناطق آزاد

در سال های اخیر مدت زمانی که بازرگانان برای انجام امور تجاری صرف می کنند، نشان دهنده ناکارآمدی ساختارهای حاکم بر تجارت بین الملل است. تعدد مقررات، نبود معماری داده محور و تمرکز مدیریت سامانه ها موجب پیچیدگی رویه ها، کندی تصمیم گیری و هزینه سازی غیر ضروری شده است. مناطقی که قرار بود نقش تسهیلگری صادرات و واردات را ایفا کنند، تحت سیطره قوانین سرزمین اصلی قرار گرفته و از ظرفیت خلاقیت و انعطاف پذیری محروم شده اند. مجموعه قوانین گمرکی، بندری، فرودگاهی، مالکیت کالا و فرآیند ترخیص، زنجیره ای از ضوابط به هم پیوسته را تشکیل می دهد؛ زنجیره ای که کوچک ترین تغییر در هر حلقه آن پیامدهای اقتصادی فوری تولید می کند. در مناطق آزاد، به دلیل شبکه سازمانی کوچک تر و ارتباط نزدیک تر ذی نفعان، اثرات هر اصلاح سریع تر و محسوس تر است. با این حال، رویکرد قانون گذاری ما غالباً «یک قانون برای همه» را دنبال کرده و تفاوت های عملکردی و نیاهای ویژه این مناطق نادیده گرفته شده است. در سطح ملی روندی به سمت تجمع داده ها در دستگاه های مرکزی شکل گرفته و وزارتخانه ها و سازمان های متولی مایلند اطلاعات را به صورت

متمرکز گردآوری کنند. این تمرکزگرایی، به جای تسهیل، مانع انعطاف و نوآوری مناطق آزاد شده است. تجربه کشورهای پیشرفته حاکی است که استقلال ساختارهای داده ای محلی و امکان تعریف معماری های متفاوت، محرکی برای سرعت، نوآوری و رقابت پذیری است. دولت فدرال در این کشورها چارچوب تبادلات را تعریف می کند، اما ایالت ها آزادی انتخاب پیاده سازی دارند. راه حل بنیادین، گذار به معماری داده محور و مدل های تطبیقی قانون گذاری است. قوانین داخلی، داده های انسانی و تجاری و استانداردهای بین المللی باید در قالب یک گراف یکپارچه مدل شوند تا روابط پنهان، گلوگاه ها و فرصت ها قابل شناسایی گردد. نمونه ای از این رویکرد قبلاً در حوزه اشتغال اجرا و با تبدیل مجموعه ای بزرگ از داده های انسانی به گراف، تحلیل ساختاری و کشف الگوها میسر شد. تعمیم روش مشابه به حوزه تجارت می تواند امکان پیش بینی اثر سیاست ها، بهینه سازی فرایندها و تسهیل تصمیم سازی را فراهم آورد. اجرای این پروژه نیازمند همکاری دانشگاه ها، وزارتخانه های مرتبط، سازمان های مناطق آزاد و سرمایه گذاری در زیرساخت های فناوری اطلاعات است. خروجی مورد انتظار، شفافیت داده ها، تسریع فرایندها، کاهش هزینه مبادلات و زمینه سازی برای پلتفرم های B2B و B2C انعطاف پذیر خواهد بود.

“

تأمین داروهای حیاتی و استمرار خدمات درمانی کشور، مستلزم مدیریت هوشمند منابع مالی و هماهنگی بین دستگاه های ذیربط برای جلوگیری از بحران نقدینگی است

